

6. Крисаченко В.С., Степико М.Т., Власюк О.С. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / за ред. В.С. Крисаченка. Київ: НІСД, 2004. 648 с.
7. Павло Штепа. Словник чужослів. URL: <https://cutt.ly/bwIKpY7G> (дата звернення: 22.10.2023).
8. Сміт Е. Національна ідентичність / пер. з англ. П. Таращук. Київ: Основи, 1994. 224 с.
9. Стерчо Петро. Карпатська Січ і український націоналістичний рух. URL: <https://1939.in.ua/statti/petro-stercho-karpatska-sich-i-ukrajinskyj-natsionalistychnyj-ruk/> (дата звернення: 22.10.2023).
10. Універсальний словник-енциклопедія. URL: <https://cutt.ly/xwIKpXUr> (дата звернення: 20.10.2023).
11. Філософський енциклопедичний словник. URL: <https://cutt.ly/TwIKpOud> (дата звернення: 20.10.2023).

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОХОРОНУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ» ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ КРОК У ЗАКЛАДЕННІ ПІДВАЛИН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Дмитро Кмець

Науковий керівник
В'ячеслав Артюх

Глобальною світовою проблемою сьогодні стало збереження культурної (та зокрема, одного із її видів - археологічної спадщини), їх складових елементів, які після занесення до відповідного Державного реєстру (списку таких об'єктів), отримують статус захищених законом, а отже, насамперед з боку держави – пам'яток. Продуктивність такого збереження напряду залежить від ефективної державної системи, що розвивається у тісному партнерстві з міжнародними інституціями, використанню останніх інтелектуальних досягнень та інструментів [1; 2; 4].

Слід згадати, що всі основні і найбільш небезпечні руйнівні чинники археологічних пам'яток умовно, можна об'єднати у дві великі групи, які в свою чергу, в тій чи іншій міри та спосіб здійснюють свій вплив на кожен окремий археологічний об'єкт (пам'ятку):

Природні фактори: дощ, сонце, вітер, стихійні лиха.

Фактори впливу людської діяльності: руйнування, сільськогосподарські роботи, будівництво, видобування корисних копалин, пожежі, війни.

Тим чи іншим чином, зазначені фактори впливають на всі об'єкти нашого життя. Але, коли мова йде про пам'ятки археології, то перш за все, перед нами постає питання, як звести до мінімуму вплив цих руйнівних чинників на об'єкт, зберегти його у незмінному вигляді і передати у спадок наступним поколінням.

Тому, коли перед людиною постає питання (проблема), що потребує вирішення, тоді вона починає шукати шляхи, а значить і способи (інструменти) її вирішення. В процесі еволюції, розвитку суспільства та його свідомості, людство

прийшло до висновку, що одним із найбільш ефективних засобів збереження археологічних об'єктів (пам'яток) є закріплення на законодавчому рівні норм (особливих правил) поведінки, щодо таких об'єктів.

Ця надважлива, фундаментальна для збереження культурної (археологічної) спадщини робота тривала майже 10 років (з проголошення незалежності України у 1991 році) і завершилась прийняттям Верховною Радою України профільного закону «Про охорону культурної спадщини» 8 червня 2000 року [1; 3; 4].

Цей вищий нормативний акт, законодавчого характеру, у сфері охорони культурної спадщини, складався з 10 розділів та 49 статей, що заклали наступні підвалини охоронної діяльності в Україні:

- Державне управління в сфері охорони культурної спадщини покладеться на Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважені органи, які поділяються на місцеві і центральні, (статтями 3 - 6 Закону визначено їх повноваження і функції).

- Створюється окрема структура консультативних і науково-методичних рад, що займаються розробкою основних напрямків збереження (охорони) культурної спадщини.

- Дозволено залучати сторонніх зацікавлених суб'єктів, як то: громадськість, знавці (краєзнавці) з метою розвитку та розробки основних напрямків в сфері охорони культурної спадщини, спостереженням за станом об'єктів, проведення екскурсій.

- Спрямованість органів влади всіх рівнів у допомозі та сприянню Українському товариству охорони пам'яток історії і культури (УТОПІК) та інших організації такої спрямованості.

- Націленість органів влади на організацію шефства щодо пам'яток, підготовки фахівців галузі, популяризація галузі і її пам'яток [1; 4].

Хоча цей закон і був прийнятий в перше десятиліття нашої незалежності, проте, він заклав основну структуру, побудував своєрідну піраміду механізму державної влади, над численними різноманітними нерухомими об'єктами культурної (археологічної) спадщини. Встановлена вертикаль здійснення державного управління в сфері охорони, ліквідувала неефективну систему міжвідомчого підпорядкування об'єктів. Це позитивно сприйняла громадськість, фахівці, науковці, що в цілому сприяло розвитку в Україні громадянського суспільства. Саме розміщення в назві закону терміну «культурна спадщина» дозволяє охопити значно ширший діапазон регулювання, включивши до неї і «культурні цінності», які і треба розглядати як один із складових елементів культурної спадщини, а не як її відокремлену групу. Це не тільки значний крок та юридично вірний крок уперед наших нормо творців, а і відповідність та імplementованість національного законодавства до міжнародних норм. Насамперед «Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини», ЮНЕСКО, прийнятою 1972 року, норми якої, ратифіковані ВР УРСР 1988 року [4, 5, 6].

Конвенція визначає культурну спадщину як: «монументальні витвори, ансамблі, комплекси, місця, що мають виняткову загальнолюдську цінність «з точки зору історії, мистецтва чи науки» - це відносно монументальних витворів, ансамблів, комплексів та «з точки зору історії, естетики, екології чи антропології» відносно «місць» [5].

Це базове визначення і його керівні критерії, як раз і знайшли своє втілення при створенні термінів закону «Про охорону культурної спадщини». Відповідно до якого, об'єктом культурної спадщини є визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їх частини, пов'язані з ними рухомі предмети, території та водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-атропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та зберегли свою автентичність (стаття 1, Закону України «Про охорону культурної спадщини») [1].

Терміни, визначені ст. 1 Закону, застосовуються не тільки безпосередньо до пам'ятки, об'єкта, як це було раніше, а й до охоронної зони пам'ятки, ареалу історичного населеного місця, традиційного характеру середовища, захисних науково-технічних дій у вигляді музеєфікації, реставрації, реабілітації, консервації [4].

В результаті, українське суспільство на початку 2000 років отримало закон, з дуже широкою «виділкою» класифікації «цінностей», розтягнутий діапазон якого, надавав можливість науковцям віднести до категорії «культурної спадщини» значно більше об'єктів ніж наприклад у часи СРСР. Ні Конвенція, ні тим більш попереднє радянське законодавство, не мало такої так би мовити «гнучкої термінології» [7; 8].

Література

1. Про охорону культурної спадщини. Закон України. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14/ed20000608#Text> (дата звернення 08.11.2023).
2. Про охорону археологічної спадщини Закон України. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text> (дата звернення 08.11.2023).
3. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: зб. офіц. документів. Київ : Істина, 2002. 336 с.
4. Володимир Бадяк. Нормативно-правова охорона культурної спадщини. URL: https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/28/32.pdf (дата звернення 08.11.2023).
5. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. Закон України. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (дата звернення 08.11.2023).
6. Правові акти з охорони культурної спадщини. Київ, 1995. 150 с.
7. Прибега Л. В. До питання термінологічних визначень у пам'ятникоохоронній методиці. *Праці Центру пам'яткознавства*. 2003. Вип. 5. С. 18-32.
8. Принь О. В. Державна система охорони культурної спадщини сучасної України: центральні органи влади. *Праці Центру пам'яткознавства*. 2011. Вип. 20. С. 27-31.

ЗАСНУВАННЯ ТА РОЗВИТОК КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ СВЯТОГО ВОЛОДИМИРА У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Олена Хмарук

Науковий керівник

Людмила Іванова

Київський університет імені Святого Володимира, також відомий як Київський національний університет імені Тараса Шевченка, є одним із найстаріших та найпрестижніших навчальних закладів в Україні. Його історія налічує понад 180 років.

Київський університет Святого Володимира (нині Київський національний університет імені Тараса Шевченка) було засновано у 1833 році за наказом царя Миколи I. 15 липня 1834 р., у день пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира, відбулося урочисте відкриття університету. 18 жовтня 1834 р. на посаді першого ректора Університету наказом імператора Миколи I було затверджено 30-річного професора ботаніки, історика, фольклориста, видатного вченого-енциклопедиста Михайла Максимовича [1; 2].

У 1834 році були зараховані перші 62 студенти на чотирирічний курс навчання. Спочатку в університеті існував тільки філософський факультет із двома відділеннями – філології та фізики і математики [3]. Навчання було загалом платним, проте деякі студенти навчалися безкоштовно. Після безоплатного навчання випускники повинні були працювати 6 років як викладачі або державні службовці. У 1835 р. було відкрито юридичний факультет, а в 1841 р. - медичний, створений на базі медичного факультету ліквідованого Віленського університету (м. Вільнюс) [3].

Значною проблемою для університету була відсутність власного приміщення. Керівництво навчального закладу було змушене протягом перших восьми років орендувати декілька приватних будівель, зовсім не пристосованих до навчального процесу. Будівництво нового приміщення розпочалось 31 липня 1837 р. за проектом професора архітектури Петербурзької академії мистецтв В. Беретті [4].

Під його безпосереднім керівництвом було зведено будівлю у стилі класицизму, яка і досі використовується як головний корпус університету. Поруч з ним професор Е. Траутфеттер заклад ботанічний сад, який функціонує і сьогодні. Перехід університету до власного великого приміщення і прийняття в 1842 р. університетського статуту уможливили послідовну розбудову кафедральної системи - кількість кафедр зросла з 20 до 37 [1].

Всупереч бажанням імперського уряду перетворити Київський університет на форпост російського самодержавства, у його стінах завжди жили і розвивалися прогресивні ідеї. Упродовж 1830-1860-х рр. університет був одним із центрів польського національно-демократичного руху, а в 1845-1847 рр. тут розгорнуло свою діяльність Кирило-Мефодіївське братство. Засновник і автор програмних творів братства видатний історик М. Костомаров очолював університетську кафедру російської історії. Ідейним натхненником кирило-мефодіївців був геніальний поет Т. Шевченко, який на той момент працював вчителем малювання школи живопису університету, одночасно займаючи посаду в університетській Археографічній комісії (тимчасовій комісії для розгляду давніх актів) [2].

Першочерговою причиною створення університету в Києві була внутрішньополітична боротьба проти польської та польсько-орієнтованої київської інтелігенції. Новостворений університет отримав технічне обладнання та бібліотеку з Кременецького ліцею на Волині, який було закрито через польське повстання 1831-го року. Після цього багато викладачів із Кременця переїхали до Києва[3].

Київський університет Святого Володимира продовжував свій розвиток у другій половині XIX століття, розширюючи свої навчальні програми і наукові дослідження. Він став першим центром культури і освіти в Українській імперії. Розмаїття наукових напрямів і видатні вчені, які працювали в університеті, зробили його одним із найпрестижніших навчальних закладів того часу.

Заснування та розвиток Київського університету Святого Володимира в першій половині XIX століття відзначається його ключовою роль у високій освіті в Україні та сприянні інтелектуальному та культурному розвитку українського народу.

Література

1. Історія Київського університету / ред. кол.: О. З. Жмудський (відпов. ред.) та ін. Київ: Видавництво Київського університету, 1959. 627 с.
2. Нариси історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 1834–2004 роки / [авт. кол.: В. В. Різун, М. С. Тимошик, А. Є. Конверський та ін.]. Київ, 2004. 440 с.
3. Київський національний університет імені Тараса Шевченка URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/sup/dsu/art/20812706.html>. (дата звернення: 10.11.2023).
4. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Історія. *Офіційний сайт Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* URL: <https://knu.ua/ua/geninf/history/#1-1>. (дата звернення: 10.11.2023).